

Revolutions-Regeringens Program.

Det nylig udkomne fjerde Bind af Taine: »Les origines de la France contemporaine« er tredje Del af »La Révolution« og omhandler »den revolutionære Regering«, medens de to forudgaaende Dele omhandlede »Anarkiet« og »den jacobinske Erobring«. Af Værkets første Bind, der omhandlede »l'ancien régime«, er der i Nationaløkonomisk Tidsskrift VII, 222 flg. givet en Prøve. Det nu udkomne fjerde Bind aabnes med følgende, noksom karakteristiske Fortale:

»I Ægypten — skriver Clemens fra Alexandria — er Templernes Allerhelligste tilhyllet med guldindvirkede Slør; men hvis Du gaar ind i det Indre af Bygningen og ser efter Guden, træder en Præst Dig imøde med en alvorlig Mine, synger en Hymne og løfter et Hjørne af Sløret som for at vise Dig Guden. Og hvad ser Du saa? En Krokodille, en Slange eller et andet farligt Dyr. Ægypternes Gud viser sig: det er et vildt Dyr, der vælter sig paa et Purpurtæppe.«

»Man behøver ikke at rejse til Ægypten eller at gaa saa langt tilbage i Tiden for at træffe Krokodille-Kultur: den florerede i Frankrig i Slutningen af forrige Aarhundrede. — Uheldigvis er et Tidsrum paa hun-

drede Aar en for lang Afstand for den tilbageskuende Tanke. Nu og fra det Sted, som vi nu ere naaede til, se vi kun i Horisonten bag os Former, som Afstanden forskjønner, usikre Omrids, som enhver Betragter kan urolke og udmale sig efter Behag, intet distinkt og levende menneskeligt Ansigt, men en Vrimgang af usikre Punkter, hvis flydende Linjer samle sig om at brydes i maleriske Bygninger. Jeg vilde se disse usikre Punkter nærved, og jeg hensatte mig i det aandede Aarhundredes anden Halvdel; jeg har levet tolv Aar i den Tid og jeg har, som Clemens fra Alexandria, bestræbt mig for at tage først Templet, dernæst Guden sigtigt i Øjesyn. — At se med Øjnene i Hovedet, forslår ikke; det var ogsaa nødvendigt at forstaa den Theologi, der afgiver Grundlaget for Kultus'en. Thi denne forklæres af en Theologi, sammensat af de Dogmer, der kaldes Principerne af 1789: ja i dette Aar proklameredes de, men Jean Jacques Rousseau havde allerede tidligere formuleret dem: Folkesuveræneteten, Menneskerettighederne, Samfundsoverenskomsten («contrat social»), — man kjender dem. Da de først engang var blevene antagne, have de udviklet deres Konsekvenser; efter tre Aars Forløb fik de Krokodillen ført ind i Helligdommen og indstallerede den bag Guldsløret paa Purpurtæppet; og ved sine Tyggeredskabers Kraft og sin Maves Evne til at fordøje var den paa Forhaand bestemt for denne Plads: i sin Egenskab af skadebringende Dyr og Menneskeæder er den bleven Gud. — Naar dette forstaas, vil man ikke mere lade sig blænde af de Formler, der hellige den, eller den Pragt, der omgiver den; man kan nu iagttage den som et almindeligt Dyr, følge den i dens forskjellige Stillinger, naar den lægger sig i Baghold,

naar den snapper, naar den tygger, naar den nedsluger og naar den fordøjer. Jeg har i det Enkelte studeret dens Organers Bygning og Funktioner, mærket mig dens Levemaade og Sæder, konstateret dens Instinkter, Evner og Lyster. — Der var Masser af Emner; Tusinder har jeg berørt, Hundreder har jeg analyseret, af alle Arter. De mærkeligste Prøver har jeg bevaret; men paa Grund af manglende Plads har jeg maatte bortkaste mange; min Samling var altfor stor. Man vil i denne Bog finde, hvad jeg har kunnet bringe, deriblandt en Snes Individuer af forskjellige Former, som jeg har bestræbt mig for at konservere levende, en meget vanskelig Sag; i alt Fald ere de ubeskadigede og komplette, især de tre største, der i deres Art forekom mig at være virkeligt mærkelige Dyr. — Avthentiske og ret nøjagtigt førte Kjøkkenbøger give os Underretning om, hvad Kultus'en kostede: man kan nogenlunde beregne, hvad de hellige Krokodiller aad i ti Aar; man kan opgive deres sædvanlige Spiseseddel og deres Livretter. Naturligvis foretrak Guden de fede Ofre; men dens Graadighed var saa stor, at den blindt hen desforuden slugte de magre, og i større Mængde end de fede; endvidere maatte den i Kraft af sine Instinkter og som en uundgaaelig Virkning af Situationen en eller to Gange om Aaret æde sine Medkrokodiller, — forsaavidt den ikke blev ædt af dem. — Se, dette er tilvisse en lærerig Kultus, i alt Fald for Historikerne og de Lærde; hvis den endnu har sine Troende, tænker jeg ikke paa at omvende dem; om Trossager nytter det ikke at diskutere med de Fromme. Derfor er dette Bind ligesom de foregaaende kun skrevet for Ynderne af moralsk Zoologi, for dem, der søge Sandheden og

Beviserne; og kun for dem, ikke for det store Publikum, der har sine forudfattede Meninger om Revolutionen. Denne Beundring for Revolutionen begyndte at udvikle sig fra 1825 til 1830, da Øjenvidnerne vare døde eller havde trukket sig tilbage; da de vare forsvundne, lykkedes det at overbevise det skikkelige Publikum om, at Krokodillerne var Filantroper, at flere af dem havde Geni, at de ikke aad stort Andet end Skyldige, og at de, hvis de undertiden aad for meget, gjorde det uden deres Vidende, imod deres Vilje, eller af Hengivenhed og som Selvopofrelse ligeoverfor Almenvellet.«

*

*

*

Kun for dem, der søge Sandheden, har Taine skrevet sit Værk. Kun om Sandheden har det været ham at gjøre. Derom er der ingen Tvivl. Men deraf følger ikke nødvendigvis, at det Billede, han opruller for Læseren, er et sandt Billede. Det kan være, at han paa Grund af særlige Anlæg kun har formaaet at se det Onde hos de Personer og de Forhold, han skildrer, at det mulige Gode har været skjult for hans Blik. Det kan være, at han i Virkeligheden ikke i den Grad har været fri for forudfattede Meninger, som han tror; han er dog kun et Menneske. Men selv om man saaledes kan være tilbøjelig til at tro, at det, man ser i hans Bog, kun er Medaillens ene Side, dens Revers, maa dette i alt Fald indrømmes: denne Side belyser han stærkt, og til dens Belysning har han samlet en Masse af det allerværdifuldeste Stof, fundet i de parisiske Arkiver, uddragne af Øjenvidners haandskrevne Meddelelser. Det er Hundreder, ja Tusinder af Vidner, han fremfører, og Vidner, hvis Oprigtighed

er hævet over enhver Tvivl. Og endnu en Anerkjendelse maa ydes ham: beundringsværdigt er det Mod, hvormed han, uden at spørge om, hvad der smager eller ikke smager Publikum, fortæller, hvad han har fundet i de Arkiver, han med en forbavsende Flid har gennemgransket.

*

*

*

I fire Aar (1789—93) havde Regeringen intetsteds forstaaet at skaffe sig Respekt. I fire Aar havde man overalt og uafbrudt været den ulydig. Den bestod af dannede Mænd, der stod under Indflydelse af Aarhundredets Fordomme: under Indflydelse af det herskende Dogme bøjede de sig for Mængdens Vilje, troede for meget paa Menneskets, for lidt paa Øvrighedens Rettigheder. Desuden var det følsomme Mænd, der havde Rædsel for Blod, og da de ikke vilde undertrykke, lod de sig tvinge, lod al Autoritet svækkes og forfalde. Saa lod de sig i 1793 jage paa Porten af en Bande Jacobiner. Det var Folk af en anden Kaliber. De havde ingen Skrupler. De lavede Theorien om til at passe for dem: Folkesuveræneteten kom for dem til at betyde deres egen Suverænetet. I Jacobinerens Øjne tilhører *la chose publique* Jacobineren, og *la chose publique* omfatter i hans Øjne *toutes les choses privées*, Gods og Personer, Sjæl og Samvittighed. Alt tilhører ham: blot fordi han er Jacobiner, er han med Rette Czar og Pave. Hvad bryder han sig om Folkets virkelige Mening! hans Mandat hidrører ikke fra en Afstemning; det er af et højere Udspring; det er overdraget ham af »Sandheden«, »Fornuften«, »Dyden«. Han er den eneste oplyste, den eneste Patriot; han alene er værdig at byde, og hans Hovmod siger ham, at enhver

Modstand er en Forbrydelse. Protesterer Flertallet, saa er Flertallet dumt eller bestukket, og i begge Egenskaber fortjene det at knækkes. Og det vil blive knækket.

Men sine kommende Handlinger maa han dog bringe i Overensstemmelse med sine tidligere Ord, — en Operation, der ved første Øjekast synes vanskelig: de Ord, han har udtalt, fordømme paa Forhaand de Handlinger, han tænker paa at udføre. Igaar overdrev han de Regeredes Rettigheder i den Grad, at de Regerendes blive ganske undertrykkede; imorgen vil han overdrive de Regerendes Rettigheder i den Grad, at de Regeredes blive helt tilintetgjorte. Efter hvad han siger, er Folket den eneste Suveræn, — og han staar i Begreb med at behandle Folket som Slave. Efter hvad han siger, er Regeringen kun en Tjener, — og han staar i Begreb med at indrømme Regeringen en Sultans Prærogativer. For et Øjeblik siden stemplede han den offentlige Autoritets mindste Udøvelse som en Forbrydelse, — og nu staar han i Begreb med at straffe den mindste Modstand mod den offentlige Autoritet som en Forbrydelse. Alt dette skal nu bringes til at stemme. Hvorledes? »Principerne« opgiver han ikke; tværtimod han proklamerer dem med Spræl. Derved skal den uvidende Hob, der ser, at den samme Flaske fremdeles præsenteres den, bringes til at tro, at ogsaa den samme Vin serveres den. Tyranniet serveres den under Frihedens Etikette. Markskriger-Etiketter, -Skilte, -Tirader og -Løgne ødsles der med i et halvt Aar for at skjule Drikkens sande Beskaffenhed. Saa meget desto værre for Hoben, hvis den bagefter finder Drikken bitter. Før eller senere, med det Gode eller med det Onde skal den sluges, og i Mellemtiden fabrikerer man

Apparater, ved hvilke den skal drives ned i Halsen paa Hoben.

En »Konstitution« (Juni 1793) laves i flyvende Fart. Dejlige Løfter indeholder den Masser af. Men det Hele er Komediespil, baade den Maade, hvorpaa Folket faas til at akceptere den, og den Maade, hvorpaa den føres ud i Livet. Ofte dog et blodigt Komediespil. Og d. 24. Avgust dekretterer Konventet, at »Frankrig befinder sig i Revolution, indtil dets Uafhængighed er anerkjendt.« Dette vil sige, at nu er de skinhellige Frasers Periode tilende, at Konstitutionen kun var et Markedsskilt, at Charlatanerne, der paraderede med den, nu ikke mere trænge til den, at den er smidt op paa Pulterkamret til andre gamle Plakater, at al offentlig og privat, kommunal og parlamentarisk Frihed er afskaffet, at Regeringen er arbitrær og absolut, at ingen Institution, Lov, Princip, Dogme, Præcedens mere sikrer Individets eller Folkets Rettigheder ligeoverfor den, at alt Gods og Alles Liv staar til dens Raadighed, at der ikke mere er noget, der hedder Menneskerettigheder. »Under de Forhold, hvori Republiken befinder sig«, siger Saint-Just rent ud, efter at Guillotinen har sikret Konventet Lydighed, »kan Konstitutionen ikke gennemføres; den vilde jo blot betrygge Angrebene mod Friheden, fordi den vilde forhindre den nødvendige Vold til at undertrykke dem.« »De, der ikke ville lade sig regere af Retfærdigheden, maa regeres af Jernet. Republiken vil først være grundlagt den Dag, da Sans-Culotterne, Nationens eneste Repræsentanter, eneste Borgere, herske i Kraft af Erobringens Ret.« Og de 300,000 Jacobiner — og blandt disse atter et halvt Dusin »Statsmænd« — holde saa Fængslet bestandigt

aabnet, Øxen bestandigt hævet for de syv Millioner Girondiner, Feuillanter, Royalister eller Ligegyldige. Rædselsregimentet i sin vildeste Skikkelse er Midlet. Monarkiet har de tilintetgjort, men af Monarkiets og det gamle Regiments Arsenal udtager de de mest despotiske Institutioner for nu selv at bruge dem. Det kaldes »den revolutionære Regering«. Efter de officielle Erklæringer skal den vare til Fredsslutningen; i de sande Jacobineres Tanke skal den vare til alle Franskmænd er »gjenfødte«, som Formlen lyder.

*

*

*

Et Program skal denne Regering have.

Intet er saa farligt som *une idée générale* i snævre og tomme Hjerner: da Hjernerne er tomme, møder Ideen ikke der nogen Viden, der kunde gjøre Modstand; da de er snævre, varer det ikke længe, før Ideen helt fylder dem. Fra det Øjeblik af tilhøre de ikke mere sig selv; de beherskes fuldstændig af den; den virker i dem og ved dem; i Ordets egentlige Betydning er Manden besat. Et Uhyre, et Snyltedy, en fremmed og disproportioneret Tanke lever i ham, udvikler sig der og avler den onde Vilje, som den er svanger med. Han forudsaa ikke dette, han vidste ikke, hvad hans Dogme indeholdt, hvilke giftige og morderiske Konsekvenser, der skulde fremgaa deraf. Med Nødvendighed fremgaa de, vekselsvis og under Omstændighedernes Tryk, først de anarkiske, nu de despotiske Konsekvenser. Jacobineren, der nu har Magten, fører sin fixe Ide med sig. I Regeringen saa vel som i Oppositionen er Ideen frugtbar.

Der er kun ét retfærdigt Samfund: det, der er baseret paa »Samfundsoverenskomsten«. Og, som Rousseau siger: »Bestemmelserne i denne Overenskomst indskrænke

sig, vel at mærke, til en eneste: ethvert Individts fuldstændige Overantvordelse til Samfundet.« Ingen Undtagelse, intet Forbehold! Intet af hvad der før var hans, tilhører ham mere særskilt. Hans Person og hans Gods er fra nu af en Del af *la chose publique*; kun paa anden Haand kan han besidde Noget; dette er blot deponeret hos ham, og overladt ham til Forvaltning. Ogsaa Mirabeau erklærede (d. 10. Avg. 1789): »Jeg kjender kun tre Maader, hvorpaa man kan existere i Samfundet: man maa være Tigger, Tyv eller lønnet Arbejder (*saliarié*). Ejendomsbesidderne er blot *le premier des salariés*. Det, som vi i daglig Tale kalde hans Ejendom, er blot den Pris, som Samfundet betaler ham for de Uddelinger, som det er overdraget ham at yde Andre, gennem sit Forbrug og sine Udgifter. Ejendomsbesidderne er Samfundslegemets Agenter og Forvaltere.« Hvad Staten saaledes har betroet En, kan den følgelig altid tage tilbage. »Ligesom Naturen giver Mennesket Raadighed over alle sine Lemmer, saaledes giver Samfundsoverenskomsten Samfundslegemet absolut Magt over alle sine Medlemmer« (Rousseau). I sin Egenkab af almægtig Suveræn har Staten ubegrænset Ret over Personer og Ting; følgelig lægge vi Jacobinere, Statens Repræsentanter, Haand paa Alt og Alle; de tilhøre os, fordi de tilhøre den.

Vi har konfiskeret Gejstlighedens Gods, omtrent 4 Milliarder; vi konfiskerer Emigranternes Gods, omtrent 3 Milliarder; vi konfiskerer de Guillotineredes og Deporteredes Gods, Hundreder af Millioner; vi sekvestrerer de Mistænkeliges Gods, ligeledes Hundreder af Millioner. Vi tager Hospitalernes og de velgjørende Stiftelsers Gods 800 Millioner; vi tager Fabrikernes, Opdragelsesinsti-

tuternes og de videnskabelige Samfunds Gods, atter en Bunke Millioner. De Domæner, som Staten i de sidste tre Aarhundreder har pantsat eller afhændet, tager vi tilbage, 2 Milliarder. Vi tager Kommunernes Ejendomme, indtil et Beløb svarende til deres Gjæld. Ved Arv har vi allerede modtaget de gamle Krongodser og Civillistens nyere Ejendomme. Saaledes kommer tre Femtedele af Jorden i Hænderne paa os; og disse tre Femtedele omfatter de bedste Jorder, næsten alle store og smukke Bygninger, Slotte, Klostre, Palais'er, Hoteller med deres kostbare Indhold. Læg hertil Bemægtigelsen af al Mønt! alene i November og December 1793 skraber vi 3 eller 4 Hundrede Millioner, ikke i Assignater, men i klingende Mønt til os. Al fast Kapital tager vi, saa vidt vi kan, og rimeligvis mere end de tre Fjerdedele af Landets hele faste Kapital. Ved sin »Forkjøbsret« og Ret til at foretage »Udskrivninger« »bliver Republiken øjeblikkelig Herre over Alt, hvad Handelen, Industrien og Agerbruget har frembragt og indført i Frankrig« (Barères Ord d. 11. Brumaire Aar II). Alle Varer tilhører os; vi tager fra dem, der er i Besiddelse af Varerne, hvad vi kan bruge; vi betaler Folk med værdiløst Papir; ofte betaler vi dem slet ikke. Vi trækker Skjorten af Kroppen paa Folk. I en eneste By tager vi paa en Dag Skoene fra ti tusinde Borgere. »Inden fire og tyve Timer har (i nogle nærmere angivne Departementer) enhver Borger, der ejer blaa eller grønne Kapper, at deponere dem hos Magistraten« (2. Pluviôse Aar II). Gjør han det ikke, er han »Mistænkelig« og behandles som saadan. Trænger det Offentlige dertil, »tilhører Alt Folket og Intet Individerne« (Repræsen-

tanten Isoré, paa samme Maade Robespierre i hans Tale om Ejendomsretten den 24. April 1793).

Paa samme Maade farer vi frem mod Personerne, og ikke blot naar det gjælder at stille Arméer paa Benene, men ogsaa naar det gjælder at besætte civile Embeder, ja i rent private Forhold. Maleren Gosse skriver i et Brev: »Min Fader blev udnævnt til »commissaire de bienfaisance«; under Rædselsregeringen vilde det have været meget uforsigtigt at afslaa et Embede.« Notaren Girard Toussaint, under Revolutionens første Aar meget liberal og aktiv, men efter d. 10. August passiv, blev »enstemmigt erklæret mistænkelig« og arresteret, i Betragtning af at han i de senere Tider »har undladt at lade sine Medborgere nyde godt af hans Indsigter, hvad der under en Revolution er en Forbrydelse.« Og ikke blot foreskrive vi, hvad og hvorledes der skal arbejdes; — vi tvinger Mødrene til at føre deres Døtre hen til Folkeforsamlingerne; vi tvinger Kvinderne til at paradere ved de republikanske Fester; vi gaar ind i deres Huse og udvælger de Smukkeste, som vi selv pynter som antike Gudinder og trækker dem offentligt omkring i Gaderne; undertiden giver vi endog den eller den rige Pige Tilhold om at gifte sig med den eller den Patriot; der er ingen Grund til ikke ad Udskrivningsvejen at ordne Ægteskaberne, en endnu vigtigere Tjeneste end Militærtjenesten. Vi trænger ind i Familierne og tager Børnene for at opdrage dem til »Borgere«. Vi er Pædagoger, Filantroper, Theologer, Moralister. Vi paatvinger vor Religion, vor Kultus, vor Moral, vore Sæder. Vi giver Forskrifter for det private Liv. Vi befaler Folk, hvorledes de skal tænke. Vi ransager Nyrer og Hjerter. Vi fængsler og guillotinerer

ikke blot de Ildesindede men ogsaa »de LigeGYldige, de Moderate, Egoisterne.« Saint-Just befaler d. 10. Okt. 1793: »I har at straffe ikke blot Forræderne, men ogsaa de LigeGYldige. I har at straffe Enhver, der er passiv, og som ikke udretter noget for Republikken.«

I alt dette er der intet Vilkaarligt; det hænger nøje sammen med hele Statsopfattelsen. Hvis Staten er almægtig, saa er det for at »gjenføde Menneskene«, og Theorien, der tilkjender den dens Rettigheder, angiver den ogsaa dens Formaal.

Hvori bestaar Menneskets Gjenfødelse? — Betragt Husdyrene, Hundene eller Hestene for Exempel. Magre er de, Prygl faar de, lænkede er de. Mod en, der har gode Dage, er der tusinde, der udpines og overanstreges. Og baade blandt fede og magre er Sjælen endnu værre medtagen end Legemet. En overtroisk Respekt faar dem til at bøje sig under Aaget og krybe for Herren. Servile, dovne, graadige, blødagtige er de. Har de erhvervet sig Slaveriets jammerlige Talenter, saa har de ogsaa tilegnet sig dets Laster, Svagheder og Fornødenheder. En Skorpe af Slethed og Kunstlethed har lagt sig over den oprindelige Natur. — Og, paa den anden Side, den bedste Del af den oprindelige Natur har ikke faaet Lejlighed til at udvikle sig. De lever for sig, er alle Egoister, al Samfundsfølelse er gaaet til Grunde. — Netop saaledes er Mennesket i vor Tid, en fordærvet Skabning, der atter maa gjøres rask, en ufuldendt Skabning, der skal gjøres fuldkommen. Altsaa har vi en dobbelt Opgave: at nedbryde og at opbygge; først at udskille det naturlige Menneske for derefter at udvikle det sociale Menneske.

Opgaven er kolossal, og det føler vi. Vi maa gjen-

skabe Folket; thi vi maa tilintetgjøre gamle Fordomme, forandre gamle Vaner, indskrænke de overflødige Fornødenheder, udrydde indgroede Laster (Billaud-Varennés). Men Opgaven er sublim; thi det drejer sig om »at opfylde Naturens Ønsker, at opfylde Menneskehedens Bestemmelse, at holde Filosofiens Løfter.« »Vi vil«, siger Robespierre, der forøvrigt blot opvarmer de Rousseau'ske Ideer, »sætte Moralen, hvor Egoismen før raadede, Principerne i Stedet for Skik og Brug, Fornuftens Herredømme i Stedet for Modens Tyranni, Foragt for Lasten i Stedet for Foragt for Ulykken, Stolthed i Stedet for Uforskammethed, Sjælsstorhed i Stedet for Forfængelighed, Æres-Kjærlighed i Stedet for Penge-Kjærlighed, gode Mennesker i Stedet for »det gode Selskab«, et højmodigt, mægtigt, lykkeligt Folk i Stedet for et elskværdigt, frivolt og jammerligt Folk, kort sagt: alle Republikens Dyder og Undere i Stedet for alle Monarkiets Laster og Latterligheder.« Og vi vil gennemføre dette, alt dette, — det koste hvad det vil. Hvorledes det gaar med den nulevende Slægt, bekymrer os lidet: vi arbejder for de kommende Slægter. »Den Dag, da jeg ser, at det er umuligt at gjøre det franske Folk blidt, energisk, følsomt, ubønhørligt ligeoverfor Tyranniet og Uretfærdigheden, jager jeg Dolken i mig!« (Saint-Just). »Hvad jeg har udrettet i Syden, skal jeg ogsaa udrette i Norden: jeg skal gjøre dem til Patrioter, eller ogsaa skal de dø, eller jeg vil dø« (Baudot). »Vi gjør en Kirkegaard af Frankrig, hellere end at lade være med at gjenføde Frankrig paa vor³ Manér!« (Carrier). Det nytter ikke at Folk protesterer og paaberaaber sig deres Rettigheder som Individier; saadanne Rettigheder kjender Samfundsoverenskomsten ikke noget til.

Vil Folk ikke med det Gode, saa »tvinger vi dem til at være fri«, som Rousseau har sagt; vi paatvinger dem den største af alle mulige Velgjerninger; vi fører dem tilbage til Naturen. »Revolutions-Regeringen er Frihedens Despotisme mod Tyranniet« (Robespierre d. 17. Pluiose Aar II). Under Konventets Bifald udtalte J. B. Saint-André (d. 25. Sp. 1793): »Man siger, at vi udøver en vilkaarlig Magt; man anklager os for at være Despoter. Despoter! Vi! Ja, ganske vist, hvis Friheden skal sejre gennem Despotismen, saa er denne Despotisme den politiske Gjenfødelse!« Nu véd man, hvad man har at rette sig efter; gjør man alligevel Modstand, saa er man Forbryder og værdig til enhver Straf; thi man er Rebel og Meneder, Menneskehedens Fjende, Forræder mod Samfundsoverenskomsten.

Noget let Arbejde er det ikke »at gjenføde Mennesket«: Naturmennesket er i Tidernes Løb blevet altfor grundigt forkvaklet ved Masser af absurde Indretninger. Blandt dem er Religionen en af de værste. Naturmennesket er hverken Jøde eller Protestant eller Katholik; forsøger han at fatte Verdens Princip, lader han sig ikke føre bag Lyset af nogen Aabenbaring, men hører kun Fornuftens Røst: det kan være, at han saa undertiden bliver Atheist, men næsten altid vil han dog blive Deist. Naturligvis maa vi bevare Skinnet, og med Ord udtaler vi os for Trosbekjendelsens Frihed; — men i Gjærningen lukker vi uden videre Butiken, og forhindrer Salget af Drikken: der skal fra nu af ikke være nogen Katholicisme i Frankrig, ingen Daab, ingen Vielse bør finde Sted, ingen Messe afholdes, ingen sidste Olje gives. Store Midler benyttes, Guillotine, Deportation, Udjagning af Landet etc. etc. Mindre Midler forsmaas

heller ikke: vi forandre Torvedagene, for at ingen Troende skal kunne købe Fisk paa Fastedagene. Intet er os mere magtpaaliggende end Krigen mod Katholicismen; ingen Paragraf i vort Program gennemfører vi med en saadan Sejhed; thi det gjælder her Sandheden; og vi er Sandhedens Ihændehavere, og aldrig skal nogen Sandhedens Tjener anvende værre Vold mod Vildfarelsen end vi.

Men foruden Overtroen har vi et andet Uhyre at slaa ihjel: den sociale Ulighed, Fødselsaristokratiet og Pengearistokratiet. Det første er slemt, men det andet er i Grunden endnu værre. Naa, vi vil vide at forhindre Kapitalisterne, Dronerne, i hvert Aar at fortære Biernes Honning. Assignaterne kommer os her til Hjælp; de skal nok vide at faa Kapitalisternes Indtægter til at svinde. »Kapitalisterne i Frankrig«, skriver Guvernør Morris i et Brev af 1796, »blev pekuniært tilintetgjorte ved Assignaterne, fysisk ved Guillotinen.« Sylvestre de Sacy fortæller, at hans Faders Forpagter skulde betale ham 4000 Francs i Forpagtningsafgift; Forpagteren præsenterede disse 4000 Francs i Assignater eller tilbød at betale med et Svin; Hr. de Sacy valgte Svinet. Assignaterne virke lige saa godt, som om vi havde nedsat alle Lejekontrakter, Gjældsforpligtelser osv. til det Halve eller en Fjerdedel eller til en endnu lavere Brøk. Men vi har mere direkte Midler til at ødelægge Kapitalisten: er han Emigrant, og der er Hundredetusinder af Emigranter, konfiskerer vi deres Ejendomme; er han guillotineret eller deporteret, og der er Titusinder af Guillotinerede og Deporterede, konfiskerer vi hans Ejendomme; er han »anerkjendt som Fjende af Republiken« — og »de Rige opsende Ønsker

for Contre-Revolutionen« — sekvestrerer vi hans Ejendomme. Saa indfører vi en progressiv Skat efter dette Princip: Af Indtægter paa over 1000 Francs om Aaret tager vi en Fjerdedel eller en Tredjedel eller Halvdelen, alt efter Overskudets Størrelse; paa den anden Side af 9000 Francs voxer Skatten til 100 pCt.; den rigeste Familie beholder saaledes ikke mere end 4500 Francs i aarlig Rente. Testationsfriheden afskaffer vi i Principet. Arven skal deles ligelig, og mellem jo flere Arvinger desto bedre, for at opnaa den størst mulige Udstykning af Ejendommene.

Naturmennesket maa atter bringes frem for at Samfundsmennesket kan blive til Virkelighed. Det gjælder nu at danne Borgeren, men dette lader sig kun gjøre, naar Livskaarene nivelleres: i et velordnet Samfund er der »hverken Rige eller Fattige« (Saint-Just). Rigdommen, der fordærver, har vi allerede ødelagt; Fattigdommen, der nedværdiger, skal vi nu se at undertrykke. Bekymringen for det daglige Brød skal vi skaffe ud af Verden: uden Overanstrengelse skal Manden være sikker paa sit ordenlige Udkomme, »saa at han kan leve uafhængigt, have Selvagtelse, have en renlig Kone, sunde og kraftige Børn« (Saint-Just). Samfundet har at sikre ham Velstand, Sikkerhed for ikke at lide Nød, hvis han skulde blive arbejdsudygtig, Sikkerhed for at hans Familie ikke skal staa hjælpeløs, hvis han dør. Masser af Ord i den Retning fra Revolutionsmændene. Færre Gjærninger.

En Hindring for Udviklingen af det sande Borger-sind er Egoismen. Medens Borgeren foretrækker Samfundet for sig, foretrækker Egoisten sig for Samfundet: han tænker kun paa sin egen Interesse, slet ikke paa

Almenvellet; han tror, at hans Ejendom tilhører ham uden Indskrænking, og han glemmer, at han aldrig tør bruge den til Andenmands Skade. Selv i de lavere Klasser tror Ihændeberen af Livsfornødenheder, at han kan sælge dem eller ikke sælge dem efter Behag; han tillader sig at sætte Prisen i Vejret paa Livsfornødenheder, naar Trangen til dem stiger; ja han standser endog helt Salget af dem i Haab om senere at kunne sælge dem endnu dyrere. Han spekulerer altsaa ligefrem i Andenmands Trang, forværrer den almindelige Nød, er Samfundets Fjende. Næsten alle Landmænd, Industriadrivende og Handlende er nutildags Samfundets Fjender, især Bagerne, Slagterne og Vinhandlerne. »Alle Kjøbmænd er i Grunden Contre-Revolutionære, og vilde gjerne sælge deres Fædreland for nogle Skillings Profit« (Herbert i Jacobinerklubben, d. 26. Brumaire Aar II). »Imorges stod jeg udenfor en Butik og hørte der en Tigger prutte om Prisen paa et Stykke Vandmelon. Da han ikke kunde komme overens med Sælgerkonen, sagde han til hende, at hun var »befængt med Aristokratisme«. »Jeg bryder mig ikke om Dig«, svarede hun, men blegnende tilføjede hun: »mit Borgersind er prøvet . . . men tag blot Vandmelon.« »Naa, nu ser jeg, at Du er en god Republikaner«, udbrød Tiggeren.« Nej, vi vil ikke finde os i det legale Plyndringssystem, dette Pugeriet. Vi skal vide at befri Agerbrugeren og Kjøbmanden for den »aristokratiske Surdejg, der plager ham.« Vi gør Pugeriet til en Dødssynd (forskjellige Dekreter af 1793), og som Puger stempler vi »Enhver, der unddrager Livsfornødenheder fra Om sætningen, og i Stedet for daglig og offentlig at udbyde dem til Salg holder dem indelukkede et eller andet

Sted.« Dødsstraf, hvis han ikke inden otte Dage giver Øvrigheden Underretning om sine Forraad. Dødsstraf hvis nogen Privatmand i sit Hus har mere Brød, end han behøver. D. 16. Brumaire Aar II dømtes til Døden »Pierre Gondier, 36 Aar gl., Vexelmægler, boende i Paris, Rue Bellefond«, der paa Grund af en Mavelidelse kun maatte spise Brød, og hvem Bageren derfor leverede en usædvanlig Mængde Brød ad Gangen. Dødsstraf for den Landmand, der ikke hver Uge bringer Korn paa Torvet. Dødsstraf mod Kjøbmanden, der lukker sin Butik. Og hvad Prisen angaar sætter vi paa Næringsmidler, Beklædningsstoffer m. fl. Varer Maximumspriser; Salg til højere Priser straffes med Fængsel. Hvad bryder vi os om, at Kjøbmanden eller den Industridrivende ikke kan staa sig ved vore Maximumspriser; lukker han Forretningen stempler vi ham som Mistænkelig. Se, saadan skal vi nok faa Klørne paa Rovdyrene, de store som de smaa, behørigt klippede. Men Klørne voxer ud igjen, og derfor var det vel bedre helt at hugge dem af. Derpaa har adskillige af os ogsaa allerede tænkt: »man skal i hvert Departement oprette Nationalmagasiner, hvor Producenterne til en moderat Pris skal aflevere alle de Varer, som de ikke selv forbruger. Nationen skal saa fordele disse Varer mellem Grossererne, saaledes at den selv forbeholder sig en Profit paa 6 pCt., medens Grossererens Avance begrænses til 8 pCt. og Detaillistens til 12 pCt.« Paa den Maade bliver den Avance, der tjenes, af en rimelig Størrelse, og Kjøbmænd og Producenter vil blive vænnede af med at være Egoister. Og, ærligt talt, da Egoismen er den egenlige Hovedlast, da den private Ejendomsret nærer den, hvorfor saa ikke afskaffe Ejendomsretten? Vore yderlig-

gaaende Logikere, med Baboeuf i Spidsen, gaar saa vidt, og Saint-Just synes at være af samme Mening. Som Enden paa det Hele øjner man en Tingenes Ordning, hvor Staten er den eneste Grundejer, eneste Kapitalist, eneste Industridrivende, eneste Kjøbmand, der har alle Franskmænd i sin Tjeneste, angiver hver Enkelt hans Arbejde efter hans Evner og hans Ration efter hans Trang. Disse Planer svømme endnu ubestemt om, som en fjern Taage, men det fælles Maal fremtræder alt nu i stærk Belysning.

Ogsaa Egoismen i videre Forstand forfølger vi. Det gaar ikke an, at man skiller sig ud fra det Hele, at man foretrækker en Gruppe fremfor den hele Stat. Intet er værre end den politiske, borgerlige, religiøse, huslige Føderalisme. Foretrækker man sin Kommune, sin Stand, sin Familie for Fædrelandet, saa berøver man det jo saa megen Kjærlighed. Derfor bort med al kommunal Selvstændighed. Det eneste Baand mellem Individerne skal være det Baand, der knytter dem alle til Samfundslegemet. Derfor bort med Familiene. Ægteskaberne skal være saa let opløselige som muligt. Ægtefællerne skal være ligestillede, i Formueforhold som i alle andre Forhold. Fædrenemyndigheden afskaffer vi. »En Mand og en Kvinde, der elsker hinanden, er Ægtefæller; faar de ingen Børn, kan de holde deres Forbindelse hemmelig« (Saint-Just). Faderen har ikke noget at gjøre med sine Børns Opdragelse; for den skal Staten nok sørge. Testationsret kjendes ikke mer. Arven skal deles ligelig. Adopterede Børn og den fri Kjærligheds Børn stilles lige med legitime Børn. Familiebaandet er noget aristokratisk Noget, og derfor skal det brydes. Saaledes lyder Programmet, og faktisk ser man, at f.

Ex. i Aaret VI var Tallet paa Skilsmisser større end Tallet paa Vielser.

Adskillige af os, Elever af Encyclopædisterne, har gjort »Fornuften« til Guddom og helliget den en Kultus; men aabenbart personificerer de en Abstraktion, og ingen af dem tror i deres Hjærte paa den som paa en Gud: deres foregivne Religion er forklædt Irreligiøsitet. Vi fjerner Atheismen, der opløser Samfundet og er usund. Vi vil have en effektiv, trøstende, styrkende Religion, og den naturlige Religion er sand og social; thi Jean-Jacques har sagt: »Uden Religion er det umuligt at være nogen god Borger.« Saa dekretererer vi, at »det franske Folk anerkjender *l'Être suprême* og Sjælens Udødelighed.« Og denne filosofiske Religion skal nu slaa Rod i Hjerterne. I dette Øjemed omdanner vi Almanaken, indfører *la décade* i Ugens Plads, *le décadi* i Søndagens Plads, helliger Dagene til »Naturen«, »Sandheden«, »Retfærdigheden«, »Friheden«, »Menneskeslægten«, »Heroismen« og lignende Dyder, fejre Revolutionens store Mindedage, Bastillens Indtagelse, Tronens Fald, Tyrannens Død osv. Dette er vor Religion, der i Stedet for at hæve Folk til en imaginær Himmel, fører dem til det levende Fædreland.

Men er Religionen vigtig, er Opdragelsen det ikke mindre. »Fædrelandet har Ret til at opdrage sine Børn: det kan ikke overlade dette til Familiernes Hovmod eller Privatfolks Fordomme. Opdragelsen skal være fælles og ens for alle Franskmænd. Det kommer an paa at opdrage *citoyens*, ikke *messieurs*« (Robespierre). »Børnene tilhører Republikken, før de tilhører deres Forældre. Hvem indestaar mig for, at disse Børn, naar de bearbejdedes af deres Fædres Egoisme, ikke vil blive

farlige for Republiken! I de nationale Skoler skal Børnene indtage den republikanske Mælk. Republiken er *une et indivisible*, og den offentlige Undervisning skal ogsaa være det« (Danton). Vi forpligter Lærerne og Lærerinderne til at skaffe Attest for Borgersind, d. v. s. Jacobinisme. Vi lukker de Skoler, hvor der læres »Grundsætninger i Strid med den revolutionære Moral.« Vi vil lære Børnene at elske Revolutionen, dens Mænd og dens Gjæringer. Vi vil i det Store følge den af Jean-Jacques udkastede Opdragelsesplan. Vi vil have unge Mænd, der kan døje Savn og Anstrængelser, der — som Emile — er hærdede ved »et majsommeligt Haandværk« og ved Legemsøvelser. Noget fuldstændigt Opdragelsesprojekt har vi vel endnu ikke, men vi har Udkast dertil. For Konventet oplæste Robespierre d. 13. Juli 1793 den af Lepelletier Saint-Fargeau fremsatte Plan: »Alle Børn uden Forskjel og Undtagelse, Drengene i Alderen fra 5 til 12 Aar, Pigerne fra 5 til 11 Aar, opdrages i Fællesskab paa Republikens Bekostning. Under Lighedens hellige Lov klædes alle ens, modtager samme Føde, samme Undervisning, samme Omsorg. Der indrettes Internater, der skal modtage fire til sex hundrede Børn. Haardt Leje, sund, men tarvelig Føde, bekvem, men grov Klædning for alle. Ingen Tjenestetyende; Børnene udfører selv Tjenestetyendets Gjærning. Arbejde med Haanden skal være Hovedsagen. Pigerne lærer at spinde, at sy, at vaske; Drengene at vogte Faar, at dyrke Jorden, at arbejde. De skal arbejde dels i Skolens Værksteder, dels i Marken, dels i Naboskabets Fabriker. De udlejes til Omegnens Industridrivende og Agerbrugere.« Saint-Justs Plan gaar endnu mere ind paa Enkeltheder: »Drengebørnene opdrages i Alderen

fra 5 til 16 Aar for Fædrelandet. De bære Lærredsklæder. De sover paa Maatter, otte Timer. De lever af Rødder, Grøntsager, Mælkemad, Brød og Vand. Før det fyldte sextende Aar maa de ikke faa Kjød. I Alderen fra 16 til 21 Aar anbringes de hos en Bonde, Haandværker eller Handelsmand, der skal være deres Lærer. Som Børn er de alle ens klædte. I Alderen fra 16 til 21 Aar er de klædt som Arbejdere; i Alderen fra 21 til 26 Aar som Soldater.«

Under Indflydelse af vore Dekreter begynder Borger-sindet at slaa Rod, og der er tydelige Tegn paa Folkets Gjenfødelse. »Det franske Folk synes at være 2000 Aar forud for den øvrige Menneskeslægt. I Evropa er en Bonde, en Haandværker et for Adelsmandens Fornøjelse dresseret Dyr; i Frankrig søger Adelsmanden at omdanne sig til Bonde og Haandværker, og kan ikke engang opnaa denne Ære« (Robespierre). Efterhaanden antager hele det praktiske Liv et demokratisk Præg. Bagerne faar Befaling til kun at bage én Slags Brød, et grovt Brød, kaldet Lighedsbrød. Paa Festdagene gaar vi ned paa Gaden og spiser sammen med vore Naboer. Konventet befaler Kvinderne at bære den republikanske Kokarde. Sans-Culotternes Klædedragt antages af Alle. Velfærdskomiteen opfordrer Folkerepræsentanten David til at fremsætte Forslag til en forbedret Nationaldragt, stemmende med republikanske Sæder og Revolutionens Karakter. Der gives Ordre til i 20,000 Exemplarer at udbrede en koloreret Tegning af den borgerlige Mønsterdragt. Endog Lapsene anlægger den røde Hue og Trøje, Tøfler eller plumpe Sko; Alle siger Du til hverandre, »Borger« og »Borgerinde«, i Stedet for »min Herre«, »min Frue«. En raa Fortrolighed

afløser den monarkiske Høflighed. Alle er Kammerater. Der kjendes nu kun én Tone, ét Sprog. Endog Navnene omdannes, Maanedernes, Dagenes, Byernes, Døbenavnene. Saint-Denis bliver til Franciade, Antoine-Louis til Brutus, den Deputerede Leroi kalder sig Laloï, Dommeren Leroy antager Navnet Dix-Août.

*

*

*

Den offentlige Myndigheds Indblanding paa alle Privatlivets Omraader, Tvang imod Arbejdet, Omsætningen, Ejendommen, Vold imod Familien og Opdragelsen, imod Religionen, Sæderne og Følelserne, Opofring af Individerne for Almenheden, Statsalmagt, — dette er den jacobinske Opfattelse. Imod den øver Taine nu sin Kritik.

Der er, mener han, ikke nogen mere reaktionær Opfattelse end denne; thi den gaar ud paa at føre Nutidsmennesket tilbage til en Samfundsform, som for attehundrede Aar siden blev gennemgaaet og forladt. Og det er absurd at ville føre Nutiden med sine helt forskjellige Forhold tilbage til den romerske og græske Oldtids Tilstande — for hvilke Jacobinerne sværme —, Tilstande, under hvilke Individet helt ofres for Samfundet, hvor Socrates dømmes til Døden som ikke troende paa de Guder, »hvorpaa Byen troede.« Den moderne Verdens Forhold er helt forskjellige. Samfundet ligner ikke mere en Armé eller et Kloster. Individet hævder sin Selvstændighed. Først har Kristendommen skilt det borgerlige og det religiøse Samfund fra hverandre: »Giv Kejseren, hvad Kejsers er, Gud, hvad Guds er«, siger Kristus selv. Dernæst har Protestantismen splittet Kirken ad i en Mængde Sekter, der — da de ikke have formaaet at ødelægge hverandre —

maa leve sammen Side om Side. Og ved Udviklingen af Protestantismen, af Filosofien og Videnskaberne er der fremstaaet en saadan Tilstand, at der nu næsten bestaar lige saa mange Anskuelse som der er tænkende Mennesker, og da disses Tal hver Dag bliver større, findes der nu en saadan Mangfoldighed af Anskuelse, at den Stat, der vilde forsøge paa at paatvinge nogle af dem, vilde se en Masse andre rejse sig imod den, hvad der fører den til, hvis den er forstandig, først at forholde sig neutral, dernæst at erkjende, at den mangler Kompetence til at intervenere. Gjennemgaaende er Individet nu uvilligt til at afhænde sig med Hud og Haar til Samfundet, og faar man det til at underskrive en »Samfundskontrakt«, kan man stole paa, at det i ethvert Fald vil forbeholde sig sine Rettigheder.

Ikke blot de ydre Forhold ere forandrede; men Sjæls- og Følelseslivet nærer Uvilje ved Tanken om den antike Kontrakt. Ganske vist kan jeg under overordenlige Forhold undertiden finde mig i at meddele en aaben Fuldmagt: men aldrig underskriver jeg en fuldstændig Afhændelse af mig selv: det vilde stride imod min Samvittighed og imod min Ære, — og min Samvittighed og min Ære skiller jeg mig under ingen Omstændighed ved. Disse to Forestillinger kjendte de Gamle ikke under samme Form som vi: den ene er udsprungen af Kristendommen, den anden er af feudalt Udspring. I Kraft af den ene har Individet Pligter, som Ingen kan fritage det for; i Kraft af den anden føler det sig i Besiddelse af Rettigheder, som Ingen kan berøve det. Og saa forlanger Jacobineren, at Individet skal udlevere sig helt og holdent!

Til hvem? I Theorien til *la communauté*, d. v. s.

en anonym, upersonlig, ansvarsløs Hob. I Praxis til Flertallet af de stemmegivende Individier; til et Flertal, der — ophidset som det er af Kampen — vil misbruge sin Sejr til at øve Vold mod Mindretallet, til hvilket jeg maaske hører; til et Flertal, et foreløbigt Flertal, der før eller senere vil blive afløst af et andet, saa at jeg, hvis jeg idag undertrykker, kan være vis paa imorgen at blive undertrykt; eller endnu nøjagtigere: til sex eller syv hundrede Deputerede, blandt hvilke der kun er en eneste, paa hvis Valg jeg kan øve nogen Indflydelse. Og hvilken Indflydelse! Jeg er 1 af 10,000 Vælgere; min Indflydelse er ligeoverfor den ene Deputerede en Titusindedel, og ligeoverfor alle de andre er den ikke engang saa stor. Og disse sex eller syv hundrede Deputerede giver jeg Fuldmagt — en ubegrænset Fuldmagt — til at handle paa mine Vegne, til at bestemme om mit Liv og min Ejendom, om mine mest private Forhold. En Magtfuldkommenhed, en Samling af ubegrænsede Beføjelser, indrømmer jeg dem, som jeg end ikke særskilt indrømmer den halve Snese Personer, til hvem jeg personlig har den største Tillid: den Jurist, der bestyrer min Formue, den Lærer, der opdrager mine Børn, den Læge, der bærer Omsorg for min Sundhed, den Skriftefader, der leder min Samvittighed, de Venner, der udføre mit Testamente, de Vidner, der i en Duel værge min Ære. Vi ville slet ikke tale om al den officielle Løgn, hvorved en Hob Fanatikere, der kun repræsentere sig selv, gjøre Fordring paa at være Folkets Repræsentanter; vi spørge blot: hvilken Grad af Tillid kan jeg have til Mandatarer, der ere valgte paa denne Maade? Ofte har jeg stemt paa den faldne Kandidat; i saa Fald repræsenteres jeg

af den, som jeg ikke vilde repræsenteres af. Og naar jeg har stemt paa den, der blev valgt, var det i Almindelighed i Mangel af noget Bedre, og fordi hans Konkurrent forekom mig at være endnu værre. Den, jeg har stemt paa, kjender jeg oftest næsten slet ikke som Menneske; jeg kjender i det Højeste hans Stemmes Klang, hans Frakkes Farve, hans Maade at lægge Haanden paa Hjertet paa. Jeg kjender blot hans Deklamationer i Bladene og paa Valgtribunen, hans foregivne Trosbekjendelse. Jeg vilde betænke mig ved at fæste et Tjenestetyende, om hvem jeg vidste saa lidt. Saa meget mere som den Klasse, af hvilken jeg næsten altid er nødt til at tage min Repræsentant, er Politikernes Klasse, — en yderst mistænkelig Klasse især i et Land, hvor der er almindelig Valgret; thi man maa ikke tro, at denne Klasse særlig har sin Tilgang af de mest uafhængige, de dygtigste og hæderligste Mænd; nej, intrigante Snakkehoveder og Charlataner, og Folk, der ikke ad anden Vej have kunnet komme frem, udgjøre dens Hovedbestanddel. I Hænderne paa denne ophøjede Person skal jeg, ifølge Theorien, nedlægge hele min Vilje. Nej, saa vilde jeg dog, naar jeg skulde opgive mig selv, risikere mindre ved at overantvorde mig til en Konge eller et Aristokrati. Og ifølge sin Natur er Demokratiet det System, hvor Individet indrømmer sine Repræsentanter mindst Tillid, og altsaa ogsaa bør indrømme dem mindst Magt. Overalt forlanger Æren og Samvittigheden, at man forbeholder sig en Del af sin Uafhængighed; men intetsteds afstaar man mindre end under det demokratiske System. Hvis Statens Omraade altid bør være begrænset, bør det ganske særligt være det i det moderne Demokrati.

Den Statsopfattelse, Taine hylder, er unægtelig snæver, og ikke ganske i Samklang med, hvad man tør betegne som den moderne Socialvidenskab, — og Red. af Nationaløk. Tidsskr. forvarer sig imod at faa sine sociale og økonomiske Anskuelse identificerede med Taines. Taines Statsopfattelse er denne: Efter Invasions- og Erobrings-Forvirringen, midt i den sociale Opløsning, under de daglige Kampe, som de Private leverede hverandre, er der i ethvert evropæisk Samfund opstaaet en offentlig Magt, og denne Magt, der har holdt sig i Aarhundreder, lever endnu. Hvorledes den har fæstet sig, ved hvilken Vold i Begyndelsen, under hvilke Konflikter, i hvilke Hænder den nu er nedlagt, hvorledes den overføres, om ved Arv eller ved Valg, overhovedet hvorledes den er ordnet, — er kun af sekundær Interesse; Hovedsagen er dens Opgave, og den Maade, hvorpaa denne opfyldes. I sit Væsen er den et draget mægtigt Sværd, der hæver sig blandt de smaa Knive, hvormed de Private tidligere skar Halsen over paa hverandre. Det var en Trusel, og under Indtrykket heraf er Knivene blevne stukne i Skederne, og der er de saa rustede fast; bortset fra Kjeltringerne har Folk nu tabt Vanen og Lysten til at betjene sig af Knivene, og i det pacificerede Samfund er det offentlige Sværd nu saa frygtet, at enhver privat Modstand falder til Jorden, naar det viser sig. Et saadant Sværd var nødvendigt for det Første ligeoverfor de lignende Glavind, som de andre Samfund svinge ved Grænsen, for det Andet imod de Knive, som slette Lidenskaber aldrig undlade at slibe i det Indre. Man vilde forsvares imod Fjenderne udefra, og imod Morderne og Tyvene hos os selv, og langsomt og efter megen Famlen har man endelig enedes

om at smede det eneste Vaaben, der virksomt kunde beskytte Liv og Ejendom. Saalænge det kun tjener hertil, er jeg Skyldner ligeoverfor Staten, der holder dets Hæfte i sin Haand: den giver mig en Sikkerhed, som jeg uden den ikke vilde have; til Gjengjæld skylder jeg den at bidrage til at skaffe de Midler, som Vaabnets Vedligeholdelse koster: den, der nyder godt af en Tjeneste, er ogsaa forpligtet til at bestride Omkostningerne ved den. Der er altsaa mellem Staten og mig, vel ikke en udtrykkelig Kontrakt, men i det Mindste en stilltende Forpligtelse: Staten lover at sørge for min Sikkerhed udadtil og indadtil; jeg lover at yde den de fornødne Midler, og disse Midler er min Agtelse og Erkjendtlighed, min Borgeriver, min Soldatertjeneste, mine Skatteydelse, kort sagt: Alt hvad der er nødvendigt for at vedligeholde Hær, Diplomati, Domstole, Politicentrale og lokale Øvrigheder. Og Troskab skylder jeg Samfundslegemet, om jeg er rig eller fattig, Katholik, Protestant, Jøde eller Fritænker, Royalist eller Republikaner, Individualist eller Socialist; thi jeg har modtaget fuldt Ækvivalent i Statens Beskyttelse, og naar Staten forlanger sine Udgifter dækkede, tager den i Virkeligheden ikke mit Gods, men sit eget, og kan derfor med fuld Ret tvinge mig til at betale. Men Betingelsen er, at Staten ikke forlanger mere end sit Tilgodehavende, at den ikke overskrider sin Instrux, at den ikke paatager sig et fysisk eller moralsk Arbejde, som jeg ikke har bedt den om, at den ikke gjør sig til Sekterer, Moralist, Filanthrop eller Pædagog, at den ikke giver sig til at virke for et religiøst eller filosofisk Dogme, en politisk eller social Form. I saa Fald vilde den nemlig til den oprindelige Pagt føje en ny Artikel,

der ingenlunde kan vente at finde enstemmig Billigelse; thi medens Enhver af os modtager Overenskomsten om Forsvaret mod Vold og Svig, saa afviger Meningerne udenfor dette Punkt næsten paa alle andre Punkter. Jeg har min egen Religion, mine egne Meninger, min egen Livsopfattelse, og deri er det netop, at min Personlighed bestaar, det er det som Ære og Samvittighed forbyder mig at afhænde, og det er det, som Staten har lovet mig at værne om. Naar den da ved sin Til lægsartikel forsøger at ordne disse Forhold paa sin Maade, saa vilde den, hvis denne Maade ikke netop er identisk med min, bryde sin oprindelige Forpligtelse og i Stedet for at beskytte mig undertrykke mig. Majoriteten tvinger Minoriteten til at betale, — og hvad der fravristes Minoriteten, anvendes maaske ligefrem til dens Undertrykkelse. Lad os da vogte os for, at Staten bliver Andet end en Vagthund, — en Lænkehund, der ikke faar Lov til at slippe ud af sin Gaard.

Lad os se os om i denne Gaard. Den er stor, og den har Berøringspunkter med næsten alle Privatlivets Forhold. — Ethvert af Privatlivets Forhold er udsat for Angreb fra Naboen Side, og en Tredjemands overlegne Voldgift kan vise sig nødvendig. Ejendoms- og Besiddelsesforhold, Kjob og Salg, ægteskabelige Forhold, Forhold mellem Forældre og Børn, Herskab og Tyende, Arbejdsgiver og Arbejder osv., — overalt finde vi Rettigheder, der begrænses af tilgrænsende eller modstaaende Rettigheder, og det er Staten, der afstikker Grænsen imellem dem. Ikke saaledes at forstaa at Staten skaber denne Grænse; men for at se den maa den betegnes, og Staten har derfor Love, Domstole og Politi, for at Enhver kan faa Sit. Saaledes kommer Staten da til at

regulere og kontrollere ikke blot Ejendoms- men ogsaa det huslige Livs Forhold; med Rette har dens Myndighed trængt sig ind i den Kreds, som den individuelle Vilje havde forbeholdt sig, — og saa gaar det den som med enhver Magt: saasnart Kredsen først er angreben, gaar Bestræbelserne ud paa helt at fylde den. — Saa anfører den da sine Grunde herfor. Den anfører, at den er evigtvarende, at den altsaa kan og maa skue videre ud end de Private, der kun have et kort Liv. Den anfører, at den har et større Formaal, under hvilket de andre maa underordnes, og at det ikke gaar an at ofre den øverste Statsinteresse for to stridige Instinkter, der ofte er ufornuftige og undertiden farlige, for Samvittigheden, der skejer ud i mystisk Vanvid, og for Æren, der hidser sig op til morderiske Tvekampe. — Tilvisse har Staten videre Formaal for Øje, og naar den ved Love ordner Ægteskabet og Arveforhold, er Agtelsen for de individuelle Viljer ikke dens eneste Vejleder. Naar den tillader eller forbyder Skilsmisse, naar den foreskriver Arvens lige Deling eller tillader dens Overdragelse til en enkelt Søn, naar den udvider eller indskrænker Arve- og Testationsretten, har den videre politiske, økonomiske og sociale Formaal for Øje; den tilsigter at bidrage til Udviklingen af rene eller faste Forhold mellem de to Kjøen, af Tugt eller Kjærlighed i Familierne, af Initiativ hos Børnene eller Enighed mellem dem, den tilsigter at skaffe Nationen en Stab af naturlige Førere eller en Hær af smaa Ejendomsbesiddere, — og i alt dette har den offentlige Samstemning givet den sin Bemyndigelse. Og endvidere kan den gjøre Regning paa offentlig Samstemning, naar den paatager sig adskillige Opgaver udover sine oprindelige: Ingen

kalder det Usurpation, naar den slaar Mønt, ordner Vægt og Maal, indfører Karantæne, i Almenvellets Interesse exproprierer Privatejendomme, bygger Fyrtaarne, Havne, Kanaler, Landeveje, udsender videnskabelige Expeditioner, opretter Musæer og Bibliotheker; undertiden finder man sig endog i, at den opretter Universiteter, Skoler, Kirker, Theatre, og for at retfærdiggjøre den Aareladning, som Privatfolks Punge i den Anledning maa udholde, henviser den til — Almeninteressen. — Men kunde den saa ikke ligesaa godt inddrage under sin Omsorg ethvert Foretagende, der er nyttigt for Alle? Hvorfor skulde den, naar en Ting er nyttig for Samfundet, tage i Betænkning at befale den udført? Hvorfor skulde den, naar en Ting er skadelig for Samfundet, undlade at forbyde den? Og læg nu Mærke til dette: i Samfundet er enhver individuel Handling eller Undladelse af at handle skadelig eller gavnlig for Samfundet: hvis jeg kun daarligt plejer min Ejendom, min Sundhed, min Forstand, min Sjæl, ødelægger eller svækker jeg i mig et Medlem af Samfundet, og dette er kun gennem sine Medlemmers Rigdom, Styrke, Sundhed rigt, stærkt, sundt, — saa at altsaa fra dette Synspunkt alle mine mest private Gjerninger er offentlige Velgjerninger eller Misgjerninger. Hvorfor skulde da, fra dette Synspunkt, Staten have nogen Betænkning ved at paabyde mig hine og forbyde mig disse Gjerninger? Hvorfor skulde den ikke — for derved at lette sig Udøvelsen af sin Ret og Opfyldelsen af sin Pligt — gjøre sig til eneste Driftsherre og eneste Fordeler af det Producerede? Hvorfor skulde den ikke gjøre sig til den eneste Agerbruger, eneste Industridrivende, eneste Handlende, eneste Ejendomsbesidder i Frankrig? — Netop, fordi dette vilde stride imod Alles Interesse!

Hvori bestaar Alles Interesse? I Enhvers Interesse, og det, som interesserer Enhver, er de Ting, hvis Besiddelse er En behagelig, og hvis Savn er En ubehagelig. Dette er noget ganske Personligt, og afviger fra Tid til Tid, fra Sted til Sted, fra Individ til Individ. Men blandt de Ting, hvis Besiddelse altid ønskes, og hvis Savn altid frygtes, er der en, hvis Besiddelse, der ønskes umiddelbart og for sin egen Skyld, efterhaanden som Civilisationen skrider videre frem, stedse mere attraas, og hvis Savn, der frygtes umiddelbart og for sin egen Skyld, efterhaanden som Civilisationen skrider videre frem, føles stedse mere pinligt, — Friheden. Den størst mulige Frihed er altid en af Menneskets største Fornødenheder; men i vor Tid er dette i en ganske særlig Grad Tilfældet. Der er to Grunde hertil, en naturlig og en historisk. — Ifølge sin Natur er Mennesket et Individ, d. v. s. en lille særskilt Verden, et Centrum for sig i en lukket Kreds, en udskilt Organisme, der maa lide, naar en fremmed Kraft støder imod dens uvilkaarlige Tendenser. Ifølge den historiske Udvikling er Mennesket blevet en i højeste Grad sammensat og, efterhaanden som Civilisationen skrider videre fremad, stedse mere sammensat og yderst følsom Organisme, hvoraf følger, at Mennesket, efterhaanden som det bliver mere civiliseret, føler stedse mere Uvilje mod Tvangen og Ensformigheden. Enhver af os er nu det singulære Produkt af en vidunderlig Proces, hvis enkelte Led kun denne Gang netop følge i denne Orden, en i sin Art enestaaende Plante, der, da den har sin medfødte Bygning og uafhængelige Type, kun kan give sine egne Frugter. Intet strider mere mod Egens Interesse end at plages for at frembringe Æbletræets Æbler; Intet strider mere mod Æbletræets

Interesse end at pines for at bære Egens Agern; Intet er mere stridende mod Egens, Æbletræets og de andre Træers Interesse end at blive hugget, beskaaret og forvredet for at kunne passe ind i det obligatoriske Mønster, som en Landmaalers stive Forestillingsmaade har tegnet paa Papiret. — Saaledes er Alles første Interesse da: at blive tvunget saa lidt som muligt. Hvis de har indrettet en Tvangsmyndighed imellem sig, er Meningen den, at denne skal bevare dem for anden, stærkere Tvang, navnlig for den Tvang, som Udland og Misgjerningsmænd i Indland kunde paalægge dem. Hertil og ikke videre er dens Intervention fordelagtig for dem;

 gaar den ud herover, bliver den et af de Onder, som den er indsat til at forhindre. For saa vidt bliver altsaa Statens Opgave: at forhindre Tvang, eller kun at tvinge for at forhindre endnu værre Tvang, at agte Enhver paa hans fysiske og moralske Enemærker, at forlange de mindst mulige Ofre, at indskrænke sit Virkeomraade lidt efter lidt, kun at paatage sig det mindst mulige Arbejde, at overlade Enhver det størst mulige Initiativ og Plads, lidt efter lidt at opgive sine Monopoler, og ikke at konkurrere med de Private.

Men saa er der ogsaa en middelbar Interesse, der kommer tilsyne, naar man ser ikke paa Mennesket selv men paa dets Arbejde, naar man tænker sig det menneskelige Samfund som et Værksted, der bør være udstyret saa godt som muligt og ledes saa økonomisk og omsigtsfuldt som muligt. Ogsaa her bliver Statens Omraade stærkt begrænset. Se med hvilken Iver og Omtanke der arbejdes, naar vor egen Interesse staar paa Spil! Og saa Modstykket! Ligeoverfor Privatmandens Iver og Sagkundskab staar Embedsmandens sløve Slendrian.

Privatmanden véd, at hans Ve og Vel er betinget af det bedst mulige Resultat af hans Arbejde; — Embedsmanden derimod véd, at han altid faar sin Gage, naar han blot nogenlunde besørger sin Tjeneste, og han besørger den passabelt, naar han sidder et vist Antal Timer paa Kontoret. Hans Skrivelser maa være korrekte, stemmende med Reglementerne og Traditionen; men videre behøver han ikke at gaa; han behøver ikke at anstrenge sin Hjerne. Hvis han udtænker en Forbedring, vil jo ikke han, men Publikum — et navnløst og ubestemt Væsen — nyde godt deraf. Og forøvrigt, hvad vil det nytte! der kommer jo dog ikke Andet ud af det end en Indberetning, der faar Lov at sove i en Mappe! Maskinen er for sammensat, for tung, for besværet af sine rustne Hjul. Og naar Embedsmanden gaar fra Kontoret, tænker han ikke mere paa den Maskine, der jo dog ikke kan gjøres i Stand; han overlader den til sin automatiske Gang, lader den koste meget og producere lidet. Selv i et Land med en saa retskaffen Embedsstand som den franske, har man beregnet, at et Foretagende koster en Fjerdedel mere og indbringer en Fjerdedel mindre, naar Staten besørger det, end naar Private besørger det.

I ethvert Værksted — materielt eller immaterielt — som det fri Individ leder, er Bevægkraften uhyre, fordi den er en levende Kilde, hvis stedse rindende Vand arbejder til enhver Tid, uden nogensinde at udtømmes. Uophørligt tænker Moderen paa sit Barn, den Lærde paa sin Videnskab, Kunstneren paa sin Kunst, Filanthropen paa sine Stiftelser, Edison paa sine Opfindelser, Faraday paa Elektriciteten, Stephenson paa sit Lokomotiv, Pasteur paa sine Mikrober, Lesseps paa sine

Landtange, »les Petites Soeurs des Pauvres« paa deres Fattige. Og Følgen bliver, at man af sine Evner og sine Omgivelser uddrager den størst mulige Nytte, at man i den mægtige Maskine, som man leder, daglig formindsker Gnidningsmodstanden, forøger Produktions- evnen, indfører Beparelser og Forbedringer med en Sagkundskab, som Ingen kan bestride; — kort sagt: Fabrikationsmaaden bliver af en overlegen Beskaffenhed. Men denne levende Kilde, der gjør Fabriken til noget saa Fortrinligt, kan ikke udskilles fra Fabrikanten; thi den er hans Hjerte, hans inderste og stærkeste Følelse. Kun han kan sætte den i Anvendelse: ude af hans Hænder, i fremmede Hænder ophører den at rinde, at arbejde, at producere. Altsaa: hvis man vil producere meget og godt, maa man overlade Værkstedet til ham. Og i Hovedsagen kommer de Private til at selv at afstikke Grænsen for, hvad de kunne og ville overtage, medens det udenfor Grænsen liggende hjemfalder til Staten

. . . . Kun for de Tjenesters Skyld, som Staten gjør os, elske vi den, og kun i Forhold til disse Tjenester. Hvis den saarer os i vore dyrebareste Interessser, forvandler vor Kjærlighed sig til Had, og Alt gaar i Forfald; man har set det i Fortid og Nutid. Intet er mere ødelæggende end Statens ubegrænsede Indblanding, — selv om Staten styres af vise og kjærlige Mænd: i Paraguay saa, under Jesuiternes minutiøse Disciplin, Indianerne ud som »Dyr, der var indfangede i en Fælde«. De arbejdede, spiste, drak, fødte Børn paa Klokkesignal, under den Tilsynshavendes Øje, korrekt og mekanisk; men de brød sig ikke om Noget, ikke engang om at leve; man havde gjort dem til Automater. Og dog

havde man her i det Mindste anvendt blide Midler, og før havde Indianerne ikke været andet end Dyr. Men det er Mennesker, som den revolutionære Jesuit sætter sig for at forvandle til Automater, og han benytter ikke blide men haarde Midler.

Evropas Historie udviser, at Despotier, næsten lige saa haarde som det jacobinske, oftere har tynget paa den menneskelige Vilje; men aldrig var der noget, der i den Grad var i Bund og Grund udueligt; thi intet af de andre prøvede paa at løfte saa store Masser med en saa lille Løftestang.

Og, for det Første, hvor myndig Despoten end var, saa var der dog Grænser for hans Indblanding. Da Filip II brændte Kjætterne, forfulgte Maurerne og udjog Jøderne; da Ludvig XIV med Magt omvendte Protestanterne, — saa øvede de dog kun Vold mod Dissenterne, omtrent en Femtededel eller Tyvendedel af deres Under-saatter. Vedblev Cromwell end, efter at være bleven Protektor, at være Sekterer og en sekterisk Hærs Tjener, saa vogtede han sig dog for at paatvinge de andre Kirker sin Kirkes Theologi og Ritus; han undertrykkede tværtimod Fanatikernes Voldsgjerninger, han beskyttede Anabaptisterne saa godt som sine Independenter, han tillod Presbyterianerne at have deres offentlige Kultus, han viste de Episkopale stor Tolerance, han vedligeholdt de to store anglikanske Universiteter, han tillod Jøderne at bygge en Synagoge. I det næste Aarhundrede indrullerede Frederik II i sin Hær saa mange Bønder, som han blot kunde føde; han holdt dem tyve Aar i Tjenesten, under en Disciplin, der var værre end Slaveri, med al rimelig Udsigt til at blive skudt, og i sin sidste Krig lod han næsten en Sjettedel af sine mandlige

Undersaatter dræbe; men det var Livegne, og Borgerstanden rammedes ikke af Udskrivningen; i Borgernes og de Andres Lommer tog han saa mange Penge, som han kunde tage; endog falsk Mønt slog han, om fornødent, og han betalte ikke altid sine Embedsmænd; men under hans altid aabne Øjne var Administrationen retskaffen, Politiet godt holdt, Retsvæsenet i Orden, Tolerancen ubegrænset og Pressefriheden fuldkommen: han fandt sig i, at man trykkede bidende Skandskrifter imod ham og tillod, at de solgtes endog i Berlin. Lidt før havde i det store østlige Rige Peter d. Store med Pisken i Haanden ladet sine moskovitiske Bjørne danse paa evropæisk; men det var Bjørne, som fra Fader til Søn vare vante til Pisken og Lænken. Forøvrigt vedblev Czaren at være deres Religions orthodoxe Chef, og han rørte ikke ved deres «Mir». — Hverken i disse eller andre Tilfælde, der kunde anføres, indlod Tyrannen sig paa at omstøbe hele Mennesket eller paa at omstøbe alle sine Undersaatter. Hvor vidtgaende Tyranniet end var, havde det dog en Grænse, paa den anden Side af hvilken der fandtes Frihed: hos det Flertal, der overhovedet var i Stand til at forsvare sig, skaanedes snart hint, snart dette, alt efter Omstændighederne.

Og medens saaledes Tyranniet altid havde sine Grænser og paa visse Punkter udviste Skaansel, var det omend skadeligt, dog ikke meningsløst: det kunde gennemføres, naar Tyrannen raadede over en Magt, der var den Modstand, der vakttes, voxen. Og bag Fyrsten stod der faktisk enten meget talrige eller stærke Arme, der kunde støtte ham og modveje Modstanden. Bag Filip II og Ludvig XIV stod den katholske Majoritet,

lige saa fanatisk og lige saa lidet liberal som Kongen. Omkring Filip II, Ludvig XIV, Frederik II og Peter d. Store stod en Nation, der troede paa hans Ret, som Tradition og Vane havde helliget, en Nation, der ligeoverfor Suverænen havde en udpræget Pligtfølelse og en ubestemt Forestilling om, at det offentlige Velfærd laa i hans Hænder. Peter d. Store havde alle fremragende og oplyste Mænd i sit Land til Hjælpere; Cromwell havde sin disciplinerede og tyve Gange sejrige Hær. — Med saadanne Midler kan man løfte tunge Masser; man kan ved Hjælp af de store Modvægte holde Masserne oppe, og der behøves kun en ubetydelig daglig Anstrængelse for at forhindre dem i at falde tilbage.

Ganske omvendt stiller Forholdet sig for det jacobinske Foretagende: efterhaanden som det skrider frem, lægger den stedse mere fordringsfulde Theori paa den Blok, som alt er løftet, en ny Blok, Blok paa Blok, Blokke af stedse større, tilsidst aldeles kolossale Dimensioner. I Begyndelsen nøjede Jacobineren sig med at tage fat paa Kongedømmet, Kirken, Adlen, Parlamenterne, Privilegierne, den gejstlige og fevdale Ejendom, — kort sagt: paa Institutioner fra Middelalderen; nu derimod, giver han sig i Kast med langt ældre og langt stærkere Institutioner, den positive Religion, Ejendomsretten, Familien. I fire Aar har han nøjet sig med at ødelægge; nu vil han ogsaa bygge; det drejer sig ikke mere om blot at afskaffe den positive Religion, at undertrykke den sociale Ulighed, at dødsdømme de aabenbarede Dogmer, den nedarvede Tro, Rangens og Formuens Forrettigheder, Rigdom og Lediggang, Høflighed og Elegance; — Borgeren skal nu desforuden dannes, ny Følelser skulle fabrikeres, Naturreligionen, Statsopdragelsen, Lighedssæder, Jacob-

inermanerer, Spartanerdyd etc. skal paatvinges Individet, saa at der ikke levnes det Noget, der ikke er forskrevet og paatvunget. — Saa rejser sig imod Revolutionen ikke blot Tilhængerne af det gamle Regimente, Præster, Adelsmænd, Kongeligsindede, Katholiker, men endog ethvert Menneske, der har drukket af den evropæiske Civilisation, ethvert Medlem af en regelmæssig Familie, enhver Kapitalist, stor eller lille, enhver Ejendomsbesidder, Landmand, Industridrivende, Handlende, ja endog de fleste Revolutionære, der — næsten alle — meget bestemt ville frabede sig den Spændetrøje, hvori de ville spænde de Andre. — Saa bliver Vægten af de modstridende Viljer overvældende; det vilde være lettere at løfte et Bjerg, og dog have Jacobinerne netop nu afskaaret fra sig alle de moralske Kræfter, ved hvilke en politisk Ingeniør indvirker paa Viljerne.

De have ikke, som Filip II og Ludvig XIV, bag sig et stort Flertals Intolerance; thi i Stedet for femten eller tyve Rettroende mod én Kjætter, tæller deres Kirke neppe én Rettroende mod femten eller tyve Kjættere. Der haves fra 1793 talrige Aktstykker, der vidne om «Patrioternes» Faatallighed: om en By, paa 5000 Indb., berettes det, at den kun tæller 17 Patrioter; om en anden paa 7000 Indb., at den kun tæller 40 Patrioter osv. osv. Bag de jacobinske Tyranner staar der ikke, som bag de legitime Suveræner, et helt Folks haardnakkede Trofasthed, der er nedarvet fra ældgamle Tider. Tværtimod: Jacobinerne regere siden igaar: de have tilranet og tilsneget sig Magten, først ved et Statskup, saa ved Noget, der skal gjælde for Folkevalg, men i Virkeligheden er alt Andet. — I Spidsen for Partiet staar et Dusin Førere, der i deres Hænder samle en

ubegrænset Myndighed; men de tilstaa selv, at denne kun er laant dem, at det er Konventet, der delegerer dem, at de hver Maaned maa have Stadfæstelse paa deres Stilling; at en Forrykning af Flertallet kan gjøre en Ende paa dem og deres Værk; et Pøbelopløb — og de have jo vænnet Pøblen til Opløb — kan kaste dem, deres Værk og deres Majoritet paa Porten. — Selv over deres egne Tilhænger have de kun en omstridt og kortvarig Myndighed. De er ikke, som Cromwell og Napoleon, store Hærførere, Generaler over en Hær, der adlyder uden Kritik. De er ikke Andet end Ordgydere, over hvilke Tilhørerne sidde til Doms. Og blandt disse Tilhørere mangler al Disciplin; i Kraft af sine Principer vil enhver Jacobiner være uafhængig; den Tillid og Troskab, han viser sine Førere, er ganske foreløbig og betinget; han forbeholder sig Ret til til enhver Tid at afløse sine hittidige Yndlinge af andre. Blandt disse Tilhørere er der ikke Tale om nogensomhelst Subordination; den ringeste blandt Demagogerne, en subaltern Skraalhals, Hebert eller Jacques Roux, ønsker Forfremmelse og overbyder saa de Charlataner, der ere i Besiddelse af Pladserne, for at bemægtige sig deres Pladser. Og selv om de havde en varig og fuldstændig Myndighed over en organiseret Bande af lydige Tilhængere, vilde de jacobinske Førere dog være svage, fordi de mangle sikre og tilstrækkelige Redskaber; kun Folk af tvivlsom Retskaffenhed og notoriske Udueligheder staa til deres Raadighed. — Omkring Cromwell stod Nationens moralske Elite, rede til at støtte hans puritanske Program, en Hær af Rigorister, der endog var endnu strengere imod sig selv end mod Andre, der aldrig tillod sig en Ed, en Rus, en Times Ledig-

gang, der forbød sig enhver Handling eller Undladen af at handle, der kunde volde dem Samvittighedsnag, de mest retskafne, maadeholdne, arbejdsomme og udholdende Mænd. Omkring Peter d. Store stod, rede til at støtte hans evropæiske Program, Landets intellektuelle Elite, en Stab af indførte Talenter og indfødte Halvtalenter, alle oplyste Mænd. Omkring Couthon, Saint-Just, Billaud, Collot og Robespierre staar, rede til at gennemføre det jacobinske Program, med faa Undtagelser (som Carnot og enkelte Andre) Sekterere, der ere indskrænkede nok til ikke at have Blik for Dumheden i Programmet, eller Sekterere, der ere fanatiske nok til at akceptere Programmets Skjændigheder, — en Flok af Deklasserede, der forsøge sig som Statsmænd, forblændede som de ere ved Misforholdet mellem deres Evner og deres Rolle, Personer med overfladisk Opdragelse, uden Sagkundskab, men med ubegrænset Ærgjerrighed, Personer med et ødelagt Følelsesliv, forvredet ved Sofismer, forhærdet ved Hovmod, dræbt ved Forbrydelser.

Altsaa: medens hine andre Despoter for at løfte en Vægt af Middelstørrelse hidkalde enten Nationens Elite eller dens Flertal, benytte Landets bedste Kræfter og saavidt muligt gjøre deres Løftestang lang, — støde Jacobinerne, der ville løfte en aldeles kolossal Vægt, baade Nationens Elite og dens Flertal fra sig, fjerne Landets bedste Kræfter, og gjøre deres Løftestang saa kort, som det er dem muligt. De beholde i Haanden kun den yderste Ende af den, den grove og haarde Ende, Jærnet, der skjærer og knuser, d. v. s.: den fysiske Magt, Gendarmens tunge Haand, der griber de Mistænkelige i Armen, Jernslaaen, som Fangevogteren

slaar for Arrestens Dør, Kolbeslagene, som Sans-Culotten retter mod Borgerens Rygstykker for at faa ham til at gaa rankt og hurtigt, Spydets, som Septembermanden jager ind i Aristokratens Mave, Guillotinekniven paa den Hals, der ligger i Guillotinenes Bøje. — Anden Regeringskunst have de for Fremtiden ikke; alt Andet have de forskjærtset. De ere nødte til at udstille deres Maskine; thi den virker kun, naar dens blodige Billede altid staar levende for Indbildningskraften: hvis Negerkongen vil have, at alle Hoveder skulle bøje sig for ham paa hans Vej, maa han altid være eskorteret af sine Hoved-Afhuggere. De er nødte til at misbruge deres Maskine; thi Rædslen svækkes, naar man vænner sig til den, og den trænger til at oplives ved ny Exempler: hvis Negerkongen vil holde den Frygt, takket være hvilken han regerer, i Live, maa han hver Dag hugge flere Hoveder af; han maa dræbe for Mange, hvis han skal dræbe tilstrækkeligt Mange; han maa dræbe hvert Øjeblik, uden Indledning, paa en løs Mistanke, Uskyldige med Skyldige. Det er ude med ham, saasnart han svigter denne Regel. Enhver Jacobiner er, som enhver Negerkonge, nødte til at følge den, naar han vil holde sig som Chef for sin Bande. Saaledes maa da Sektens Førere være Theoretikere, der forstaa at fatte dens Princip, og Logikere, der forstaa at drage Konsekvenserne deraf, — dumme nok til ikke at indse, at deres Foretagende overstiger deres og alle menneskelige Kræfter; kloge nok til at indse, at den raa Magt er deres eneste Redskab; umenneskelige nok til uden Samvittighed at anvende det; unaturlige nok til at ødsle med Mord for at udbrede Rædsel.
